

Марія Шалденко
Наук. керівник – к. пед. н., доц. Солодюк Н. В.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 5 КЛАСІ

Анотація. У статті здійснено огляд таких інтерактивних методів навчання як: «Асоціативний кущ», «Кубування», «Займи позицію». Розглянуто їх застосування на уроках української літератури в 5 класі на прикладі вивчення твору В. Нестайка «Чарівні окуляри».

Ключові слова: «Асоціативний кущ», В. Нестайко, інтерактивний метод, «Займи позицію», «Кубування», українська література, «Чарівні окуляри».

Annotation. The article provides an overview of such interactive teaching methods as «Associative Bush», «Cubing», and «Take a Stand». Their application in 5th-grade Ukrainian literature lessons is examined, using the study of V. Nestaiko's work «The Magic Spectacles» as an example.

Keywords: «Associative Bush», V. Nestaiko, interactive method, «Take a Stand», «Cubing», Ukrainian literature, «The Magic Spectacles».

Концепція «Нова українська школа» вимагає нових підходів до навчання української літератури. Особлива увага звертається на інтерактивні методи навчання, адже саме завдяки їхньому застосуванню стає можливим втілення ідеї педагогіки партнерства, що передбачає використання вчителем у своїй роботі не лише стандартних методів організації навчально-виховного процесу, а й спрямування навчання та виховання так, щоб дитина постійно була залучена до спільної діяльності [8, с. 17].

Інтерактивні методи є предметом зацікавлення для багатьох дослідників. Р. Бондар аналізує використання

інтерактивних прийомів на уроках мови та літератури [1]. І. Кириченко робить акцент на застосуванні інтерактивних методів навчання на уроках української літератури в 6 класі [3]. О. Комар розглядає інтерактивні методи навчання в сучасній дидактиці, узагальнюючи різні підходи щодо їхнього трактування [4]. І. Лазаренко розкриває можливості інтерактивного навчання на уроках літератури [6]. О. Пометун, Л. Пироженко і Н. Солодюк розглядають інтерактивне навчання як сукупність технологій для кооперативного, колективно-групового, ігрового й дискусійного навчання [2; 11; 12].

Мета статті – дослідження ефективності інтерактивних методів навчання на уроці української літератури в 5 класі під час вивчення повісті-казки В. Нестайка «Чарівні окуляри».

Інтерактивні методи навчання – це способи організації активної взаємодії учнів у навчальному процесі з метою досягнення визначених дидактичних результатів. Інтеракція (від англійського «inter» – взаємний, «act» – діяти – здатний до взаємодії, діалогу) передбачає співнавчання учнів, залучених у спілкування та співпрацю [10]. У контексті інтерактивного навчання знання набувають іншої форми. Вони є певною інформацією про навколишній світ, особливістю якої є те, що учень одержує її не у вигляді вже готової системи від педагога, а в процесі власної активності. У процесі взаємодії на занятті з іншими учнями й вчителем учень засвоює різні механізми пошуку знань в індивідуальній і колективній діяльності [9, с. 7–8]. Метою інтерактивних методів є створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність, і розвиток в учнів комунікативних здібностей і критичного мислення. Застосування інтерактивних методів навчання дозволяє залучати до активної взаємодії всіх суб'єктів навчально-виховного процесу й сприяє опануванню великого обсягу матеріалу за короткий час [13, с. 6].

Н. Солодюк зазначає, що в педагогічній науці поняття «інтерактивне навчання» посилюється як така форма взаємодії між учасниками освітнього процесу, яка забезпечує активний обмін інформацією, думками, ідеями та сприяє формуванню навичок, розвитку критичного мислення й творчих здібностей. Дослідниця наголошує, що інтерактивна діяльність на уроках припускає організацію й розвиток діалогового, полілогового спілкування, що веде до взаєморозуміння, взаємодії, до спільного вирішення проблем [12, с. 111].

Використання інтерактивних методів на уроках української літератури сприяє формуванню в учнів навичок критичного й творчого мислення, співробітництва, самостійності й ініціативності. Інтерактивний підхід збільшує активність учнів на уроках, забезпечуючи в них перехід від пасивного слухання до колективного обговорення й аналізу художніх текстів. Учні стають більш залученими до навчального процесу: вчать самостійно аналізувати текст, мають можливість спілкуватися з однокласниками й обмінюватися думками, висловлювати свої почуття. [3, с. 171–172].

На уроках української літератури ефективним є застосування методу «Асоціативний кущ», суть якого полягає в тому, що вчитель обирає предмет обговорення, а учні згадують все, що про нього пам'ятають. Універсальність цього методу в тому, що він може бути задіяний на різних типах уроків та на різних його етапах. Учитель чи помічник-учень фіксує відповіді у вигляді куща, що поступово розгалужується. Кінцевий результат допоможе узагальнити наявну інформацію про предмет дослідження, оскільки буде представлений цілісною картиною. «Асоціативний кущ» можна реалізувати як під час вивчення нової теми – тоді схема буде заповнюватися поступово, по мірі надходження інформації, так і під час узагальнення знань. Також у формі цього методу можна

запропонувати домашнє завдання, попередньо проінструктувавши учнів [6, с. 78].

Під час вивчення твору В. Нестайка «Чарівні окуляри», учням пропонується заповнити два асоціативних куща – про Васю Богданця (рис. 1) та Ромку Черняка (рис. 2).

Рис. 1.

Рис. 2.

На нашу думку, найкращим варіантом реалізації цього завдання під час вивчення названої повісті є саме поступове заповнення схеми, оскільки композиція твору подібна до мозаїки – складається з 14 частин, у яких розповідається про різні пригоди хлопців. У кожному наступному розділі образи головних героїв поступово розкриваються та поглиблюються. Так, після кожного прочитаного розділу учні доповнюватимуть схему новою інформацією.

На уроках української літератури варто застосовувати також метод «Кубування», який є доцільним на стадії актуалізації чи рефлексії. Цей метод передбачає використання кубика з написаними на кожній грані вказівками щодо напрямку мислення або письма [5, с. 130]. Учитель обов'язково повинен пояснити учням значення кожної грані куба й повісити на дошці пам'ятку з їхнім значенням, що дозволить уникнути труднощів під час роботи над завданням.

Так, під час вивчення повісті-казки В. Нестайка «Чарівні окуляри» пропонуємо використовувати кубик із такими написами на гранях: «подія», «висновок», «предмет», «емоція», «цитата», «герой і про героя». «Подія» означає, що учневі

потрібно описати подію з твору, яка найбільше запам'яталася, вразила, розсмішила чи здивувала. Наприклад, учень каже: «Мені найбільше запам'яталася подія, коли Вася й Ромка потрапили до Рудограду». «Висновок» передбачає озвучення учнем власного висновку, сформованого ним після прочитання. Наприклад, учень може відповісти: «Після прочитання розділу «У Телебабанії-Заекранії» я усвідомив, як важливо читати книги, адже вони розвивають уяву й розширюють кругозір». Грань «предмет» пропонує учневі назвати будь-який згаданий у тексті предмет, що, на його думку, є найбільш цікавим, незвичним, дивним. Наприклад, учень може сказати: «Найбільш дивним предметом у творі мені видалися дзеркала у квартирі Маргарити Степанівни, адже хлопці не побачили в них свого відображення». Грань «емоція» пропонує учневі висловити свою емоцію стосовно прочитаного. Наприклад, учень може дати таку відповідь: «Я відчув обурення, коли Маргарита Степанівна, прикидаючись двірничкою-чарівничкою, залишила хлопців у підвалі думати над своєю поведінкою». «Цитата» означає, що учню потрібно віднайти в тексті цитату, яка йому найбільше сподобалася. Наприклад, учень може відповісти: «Мені найбільше сподобалася цитата *«Недарма я книжки читаю і прочитане уявляю»*, бо вона відображає й мою любов до книг» [7]. Грань «герой і про героя» вимагає від учня назвати одного героя з твору й пригадати будь-який факт про нього. Наприклад, учень може відповісти так: «Вася – один із головних героїв. Він любить дивитися комедії, мультики та пізнавальні передачі». У процесі виконання завдання герої у відповідях учнів не мають повторюватися, доки не буде названо всіх. Якщо всі персонажі вже були згадані, можливе повторне називання героя, але факт про нього має бути озвучено інший.

Застосування методу «Кубування» сприяє організованому й конструктивному обговоренню твору або його частини учнями, дозволяє зробити акцент на важливих

деталях, забезпечує діалог учнів із художнім текстом і краще запам'ятовування ними персонажів (рис. 3).

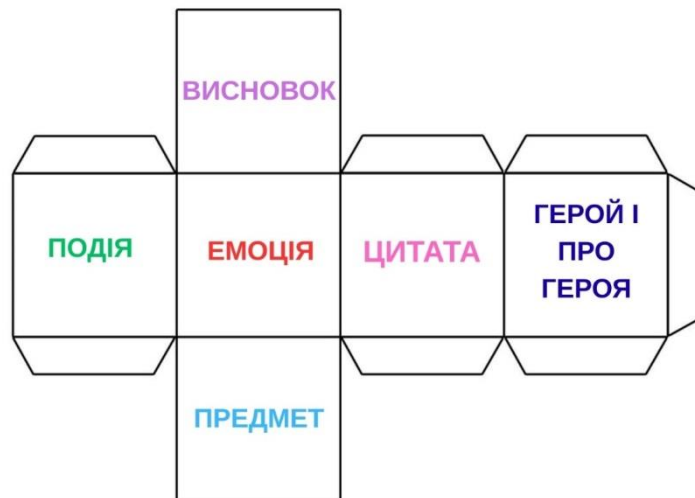
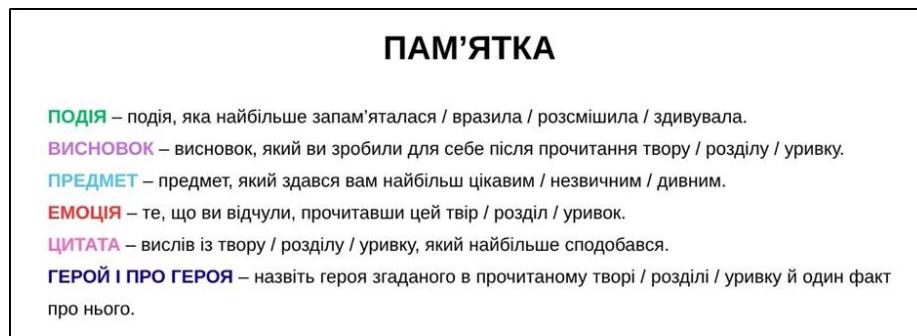

Рис. 3

Доцільним на уроках української літератури є також використання методу «Займи позицію», що сприяє конструктивному обговоренню дискусійних питань і проблемних ситуацій (рис. 4). Він використовується для демонстрації розмаїття поглядів на проблему, що порушена у творі або в одному з його епізодів. Для реалізації методу вчителю необхідно розмістити плакати з написами «за»,

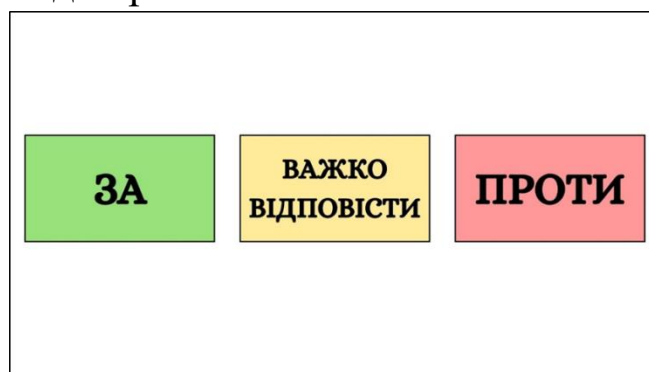

Рис. 4

«проти», «важко відповісти» в протилежних кінцях кімнати. Учням пропонується дискусійне питання й вони мають обрати позицію, ставши біля відповідного плакату [9, с. 119].

Так, під час вивчення твору В. Нестайка «Чарівні окуляри» метод «Займи позицію» можна реалізувати в межах аналізу одного з розділів повісті-казки. Розгляньмо його застосування на прикладі обговорення восьмої пригоди «У Телебабанії-Заекранії». Підготувавши плакати «за», «проти», «важко відповісти» й пояснивши учням їхнє завдання, учитель зачитує цитати з твору: *«А нащо ті книжки читати, коли є телебачення, і комп'ютер, і інтернет? (...) Книжки – то вчорашній день!»*; *«...той, хто читає книжки, розвиває свою уяву, фантазію, бо зримо (...) уявляє собі прочитане. А коли дивишся телевизор, нічого собі уявляти не треба, – ти сприймаєш усе готовеньке, вже уявлене і автором сценарію, і режисером, і акторами...»*; *«...ті, хто читає книжки, здебільшого слабаки, а справжні козаки дивляться бойовики»*; *«То виходить, що ті, хто читає книжки, зовсім не слабаки, а навпаки...»* [7]. Наведені цитати є словами двох друзів Васі й Ромки, чий погляд щодо дозвілля кардинально відрізнялися. Залучення до завдання цитатного матеріалу є доцільним, оскільки забезпечує прямий діалог із текстом. Також учитель пропонує твердження на зразок: «Вася зміг врятувати Ромку завдяки своїй начитаності й гарно розвиненій уяві»; «Якби Ромка читав книги, то не втрапив би в біду»; «Книги змінюють світогляд людей, впливають на їхні переконання»; «Книга може стати зброєю»; «Той, хто читає книги, може легко знайти вихід зі складної ситуації» тощо. Прослухавши наведену вчителем цитату або твердження, учні займають позиції біля відповідних плакатів. Кількох учнів учитель може попросити пояснити свій вибір, аргументуючи його як власними судженнями, так прикладами з прочитаного художнього тексту. Учень може змінити позицію, пояснивши причину свого вибору [9, с. 119]. Реалізація на уроці методу «Займи позицію» в контексті аналізу

наведеного розділу з твору «Чарівні окуляри» сприяє формуванню в учнів читацької свідомості, усвідомленню важливості читання в житті людини, зміцненню інтересу до літератури як джерела знань і розвитку особистості. Після завершення роботи над завданням «Займи позицію» для кращого закріплення результату учитель може плавно перейти до обговорення з учнями проблемного питання «Чому важливо читати книжки?».

Висновки. Отже, інтерактивні методи навчання як способи організації активної взаємодії учнів у навчальному процесі забезпечують розвиток у них навичок критичного й творчого мислення, співробітництва, самостійності, ініціативності. Застосування інтерактивних методів сприяє створенню на уроці комфортної атмосфери, у якій учні отримують задоволення від навчання. Використання інтерактивних методів на уроках української літератури забезпечує збільшення активності учнів, залучення їх до колективного обговорення й аналізу художніх текстів.

Література

1. Бондар Р. Використання інтерактивних технологій на уроках української мови та літератури. [Електронне видання] : зб. наук. пр. за матеріалами II Всеукр.наук.-практ. конф., Тернопіль, 30 лист. 2023 р. / Тернопіль. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2023. С. 16–19.
2. Інтерактивні технології навчання: теорія, досвід: Методичний посібник. / авт.-уклад. О. Пометун, Л. Пироженко. 2002. 136 с.
3. Кириченко І. Застосування інтерактивних методів навчання на уроках української літератури в 6 класі. *Synergy of knowledge: new horizons in global scientific research*. 2023. С. 171–173.
4. Комар О. Інтерактивні методи навчання в сучасній дидактиці. URL: <https://surl.li/knknyo>

5. Крутій Г. Формування творчої особистості молодших школярів шляхом застосування інтеркативних технологій на уроках в початковій школі. [Електронне видання] : зб. тез за матеріалами Всеукр.наук.-практ. конф., Львів, 14 квіт., 2020 р. / Львів. Центр прогресивної освіти «Генезіум». Львів, 2020. С. 129–131.

6. Лазаренко І. Можливості інтерактивного навчання на уроках літератури. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2012. Вип. 43. С. 103–107.

7. Нестайко В. Чарівні окуляри. URL: <https://surl.lu/lzhpmb>

8. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. Бібік. Київ, 2019. 208 с.

9. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 142 с.

10. Пометун О. Інтерактивні методи навчання. URL: <https://surl.li/rwjmhf>

11. Солодюк Н. Лінгводидактичні засади функціонування інтерактивних методів на уроках української мови з старших класах : дис. канд. пед. наук. Луганськ, 2009. 219 с.

12. Солодюк Н. Поняття «інтерактивний метод навчання» як лінгводидактична категорія. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2016. №1(298). С. 107–114. URL: <https://surli.cc/exuwzx>

13. Швардак М. Педагогічні технології в таблицях. Мукачєво, 2015. 46 с.

Шалденко Марія Владиславівна – здобувачка ступеня вищої освіти бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)). **Наукові інтереси:** сучасні методи та прийоми на уроках української літератури.